

ביאורים

אחת מהסיבות המונעות מהאדם להכיר בערכה העצום של הזריזות היא חוסר ההכרה בערך של כל רגע ורגע.

כאשר האדם שוקע לרגע קט בעולמו הגופני, מתוך כניעה לעצלות, נדמה לו כי יש בזה נזק מקומי בלבד. אדם ששוקע לרגע או שניים, תופס הפוגה מלקיחת אחריות ורצינות, בטוח שכל ההפסד והנזק הם רק בכך שאותו רגע נקודתי לא נוצל במלואו.

אבל האמת היא לא כך, הפסד של רגע מתגלגל ומתפתח. כל ויתור קטן וכל כניעה לחומריות הנהנתנית מביאים לשקיעה נוספת בעולם הנהנתנות, ומכבידים על האדם יותר ויותר בדרכו להתקדם ולהתפתח. אדם כזה רוכש לעצמו תכונה של הנתנות וחיפוש רדוד של חיי הרגע, מה שמתבסס אט אט בתוכו, עד שלבסוף הוא מאבד את היכולת לחיות את החיים באמת.

לסיום, מלמדנו הרמח"ל שכוחה הטבעי והמושך של העצלות אינו פוסח על אף אחד. גם אנשים צדיקים אשר רכשו בתוכם את הבנת חובתם בעולמם, נוטים לעצלות ומוכרחים לשים לב שאינם שוקעים בה.

הרחבות

• העצלות מזיקה לאדם

אף עוד מתרבה והולכת. לא זאת בלבד שהעצלות מונעת את התפתחותו של האדם, אלא גם מסבה לו נזקים. נאמר: "על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב, והנה עלה כולו קמשונים כסו פניו חרולים וגדר אבניו נהרסה" [משלי כד, ל-לא]. ביאר הארחות צדיקים: "דימה חכמת עצל לשדה איש עצל; שדה איש עצל לא די שאינו מגדל תבואה מפני שאינו עובד אותו כראוי, אלא מגדל אף דברים גרועים... ואפילו אם היה טורח בשדהו עד שיגדל תבואה, מחמת עצלותו יפסיד התבואה, כי גדר אבניו נהרסה, והוא עצל ואינו מתקן הגדר, ומתוך כך ייכנסו הבהמות והגנבים ולוקחים הכל.. כן ענין העצל בתורה ובמצוות, כי העצלים אוהבים מנוחה, ומתוך כך המצוות קשות עליהם ולימוד התורה כבידה על נפשם" [ארחות צדיקים, שער העצלות].

• הזריזות טובעה בטבע

מפני שכבדות העצלה מתגברת עליו. נאמר "לך אל הנמלה עצל ראה דרכיה וחכם" [שם ו, ו]. המלבי"ם מסביר, שיכול היה האדם לומר - אני עצל מטבעי, כך הוא האופי שלי! ועל כן בא שלמה המלך ולימדנו שלא כך הם פני הדברים, אלא הזריזות טובעה בטבעו של האדם: ש"כל כחות מעשה בראשית נטועים בנפש האדם, וכל כוח ומדה שימצא האדם במין ומין מבעלי החיים ידע כי כן נמצא גם בנפשו... ועל זה אמר - אתה העצל, אשר תחשוב שלא נמצא בנפשך מדת הזריזות, או שהזריזות אינה מדה טובה או מועלת, לך אל הנמלה ותמצא שנטועה בה מדה זו".

ואמר עוד לבאר רעת העצל באור ציורי, מה שיקרה וינלד לעינינו יום יום (שם כד, ל-לד), הדרדרותו ההדרגתית של העצל ועונשו (משל ונמשל) ובא מתהלך רישך" וגו'.

והנה מלבד פשוטו, אשר הוא אמתו כמשמעו, שהוא מה שקורה אל שדה העצל ממש, הנה דרשו בו חכמים זכרונם לברכה (ספרי עקב ט"ח ח) מדרש נאה (ילקוט שמעוני משלי תתקסא, ע"פ ספרי דברים מח), זה לשונם, "והנה עלה כלו קמשנים - שמבקש פרוש של פרשה ואינו מוצא, 'כסו פניו' וכו' - מתוך שלא עמל בהם הוא יושב ומטמא את הטהור ומטהר את הטמא ופורץ גדרן של תלמידי-חכמים. מה ענשו של זה? שלמה פרש (קהלת י, ח), 'ופרץ גדר ישכנו נחש'". והינו, כי רעת העצל אינה באה בבת אחת, אלא מעט מעט, בלא שידע ויגיש בה, כי הנה הוא נמשך מרעה אל רעה עד שימצא טבוע בתכלית הרעה. הנה בתחלה אינו אלא מחסיר הטרח אשר היה ראוי לו, ומזה נמשך שלא ילמוד בתורה ככל הצורך, ומפני חסרון הלימוד, כשיבוא אחר כך ללמד - תחסר לו ההבנה. והנה אלו היתה גומרת רעתו בזה, כבר היתה רבה, אף עוד מתרבה והולכת. במה שברצותו על כל פנים לישוב הפרשה והפסק ההוא, הנה יגלה בה פנים^ו שלא כהלכה וישחית האמת והפכה, ויעבר על התקנות ויפרץ את הגדרים, וסופו כליה כמשפט כל פורץ גדר. אמר שלמה, "ואחזה אנכי אשית לבי", התבוננתי על הדבר הזה וראיתי גדל הרע שבו שהוא כארס ההולך ומתפשט מעט מעט ואין פעלתו נפרת עד המיתה, וזהו (משלי כד, ל-לד), "מעט שנות מעט תנומות מעט חבק ידים לשקב ובא מתהלך רישך ומחסרך כאיש מגן".

והנה אנו רואים בעינינו כמה וכמה פעמים, שכבר לבו של האדם יודע חובתו ונתאמת אצלו מה שראוי לו להצלת נפשו, ומה שחובה עליו מצד בוראו, ואף על פי כן יניחהו, לא מחסרון הכרת החובה ההיא, ולא לשום טעם אחר, אלא מפני שכבדות העצלה מתגברת עליו, והרי הוא אומר, אכל קמעא או אישן קמעא או קשה עלי צאת מביתי, פשטתי את כתנתי איכה אלבשנה, חמה עזה בעולם, הקרה רבה או הגשמים, וכל שאר האמתלאות^ו והתואנות אשר פי העצלים מלא מהם, ובין כך ובין כך התורה קנחת והעבודה מבטלת והאדם עוזב את בוראו, הוא מה ששלמה אומר (קהלת י, ח), "בעצלתים ימך המקרה" ובשפלות ידים ידלף הבית".

העצלות מעכבת מלפעול כראוי, אפילו את היודע את חובתו ואת טובתו

קמשנים... חרלים - קוצים ועשבים רעים. יגלה בה פנים - יבין בה הבנות. אמתלאות - תירוצים. ימך המקרה - תיפול תקרת הבית.

